

nijo, Etiopijo in Burmo ter Japonsko. Spričo vsega tega je bilo rojstvo trgovske mornarice strateškega pomena. Z izbruhom izraelsko-arabske Vojne leta 1947 so vse tuje pomorske proge z obratovanjem proti Palestini prenehale. V naslednjem letu je večina teh prog pričela ponovno obratovati, toda Izrael je le s pridržkom zaupal svojo gospodarsko odvisnost in usodo tujini ladjam. Pričel je velikopotezno graditi lastno brodogradnjo, ki naj bi ga rešilo tuje odvisnosti pomorskega prevoza. Ob rojstvu države je mornarica obsegala osem enot z 20.816 BRT, po petih letih se je povzpela na 31 enot s 119.000 BRT, v začetku leta 1958 pa je dosegla 34 enot s 192.667 BRT. Čeprav so tuje ladje naložile leta 1955 78o/o celotnega izraelskega blaga, je bila posledica tega to, da je odstotek v naslednjem letu padel na 70 oziroma manj kot 66o/o v letu 1957.

Večina ladij je mlajša od petih let; v glavnem so bile zgrajene na račun nemških reparacij (21 enot prejetih iz tega vira ima vrednost 50.000.000 dolarjev). Bodoči načrt predvideva gradnjo nadaljnjih trideset enot iz istega vira v vrednosti 76.000.000 dolarjev in to do leta 1963, ko naj bi imela mornarica 600.000 BBT tonaže. Navedeni program obsega gradnjo vseh vrst ladij, od potniških preko tovornih do takih za prevoz agrumov, ki so zaradi majhne tonaže zelo hitre. Za izboljšanje turističnega prometa bodo zgrajene tri

nove potniške ladje, velik del bodočega 600.000 tonskega brodogradnja bodo zavzemali tankerji, od katerih so dobili štiri na račun reparacij in so sposobni zvoziti 450/0 izraelskih potreb po gorivu.

V kolikor bodo načrt gradnje uresničili do leta 1963, bo izraelska trgovska mornarica sposobna prevoziti 500/0 celotnega izvoza agrumov, pa tudi več potnikov in nafte, celo več kot polovico vsega blaga, ki prihaja v državo in odhaja iz nje. Zaradi tega bo brez dvoma izraelska mornarica postala važen faktor v svetovni tonaži in njenem deležu. Kot že omenjeno, gradijo brodogradnjo na račun nemških reparacij, obenem pa se v uvajanju pomorskega prometa Izrael povezuje predvsem z afriškimi državami. Tako je v novi ustanovljeni Black Star Line 40o/o kapitala last Zim Israel Navigation Co, Ltd, 60 00 kapitala pa je last vlade države Gane.

Izvedba tako obširnega programa je brez dvoma draga stvar, če ne bi bilo do leta 1964 trajajočih nemških reparacij, od katerih 140/0 dajejo za gradnjo izraelskih plovnih enot. Ako primerjamo vložene investicije za gradnjo ladij s splošnimi investicijami, dobimo naslednji zaključek: čisti dobiček trgovske mornarice je znašal v letu 1956 7.100.000 dolarjev, in to v tuji valuti, kar pomeni več kot 120/0 celotnih investicij države in kar je le 3—8o/o manj od investicij vloženi v industrijo, ki dela za izvoz.

Ivan Gams

O fotografskem upodabljanju pokrajine

Na kongresih in ekskurzijah opazimo, da se vedno več geografov ukvarja s strokovno fotografijo. Vendar uspehi zaostajajo za vloženim trudom in le malokateremu geografu se posreči toliko, da se lahko pri pouku s pridom poslužuje svojih fotografij ali diapozitivov. Zakaj? Po mojem mnenju v precejšnji meri zato, ker preveč „pritiskamo“ in premalo mislimo.

Tu puščam vnemar tehniko fotografiranja, o kateri nas lahko poučijo fotografski učbeniki. Tudi ne mislim na popotno fotografijo, ki je običajna na ekskurzijah, kjer nam aparat nadomesti popotno beležnico in fotografiramo zato, da kasneje lažje obujamo spomine. Navesti mislim le misli o načrtnem zbiranju fotografskega materiala o pokrajini.

Fotografsko upodabljanje je samo ena od oblik izražanja geografske misli. Namesto tla bi izrekli besedo, pokažemo podobo. Torej moramo pred fotografiranjem vedeti, kaj hočemo s podobo povedati. Če hočemo povedati geografsko misel, moramo biti najprej geografi, šele nato fotografi. Ker je nemogoče, da bi upodobili in prikazali vso pokrajino, se pojavlja potreba, da fotografiramo le to, kar je zanjo tipično. Čim manj podob

imamo o neki pokrajini na razpolago, tem bolj morajo biti tipične. Pri pouku geografi pogosto grešimo, ko najprej razlagamo značilnosti neke pokrajine, nato pa, ker vemo za važnost podobe pri geografskem pouku, pokažemo eno ali dve fotografiji o tej pokrajini, ki ju imamo slučajno pri roki. Iz opisa učenci zvedo na primer, da je Anglija nižinska valovita dežela, nato pa jim predavatelj pokaže podobo kraškega kanjona, edino, ki jo ima od Anglije. S tako podobo samo pokvarimo predstavo o pokrajini, ki smo jo zgradili z besedo. Čeprav pri razkazovanju fotografije pojasnimo, da je motiv za Anglijo izjemen, neuspeha ne popravimo, ker učenec besede sčasoma pozabi, v spominu pa ohrani podobo. Tedaj mu je ta podoba osnova za obnovljeno predstavo.

Vsaka pokrajina ima svoje značilnosti in zato je težko dajati splošna navodila, kaj vse naj upodobimo. Pri izbiranju motivike jsi pomagamo z zgoščenim tekstom, ki označuje glavne značilnosti. Od fizično-geografske oznake, s katero navadno začnemo opise pokrajin, je važna geološka sestava ozemlja. To najlažje prikažemo s fotografijo goličice, cestnega ali železniškega useka, lahko pa tudi v povezavi z rudnim izkoriščanjem, na primer s

podobo kamnoloma, gramozne jame, opekarne, apinenice, obdelovanjem granita, marmorja itd. Tu prikažemo po možnosti tudi delo. Za višjo stopinjo lahko prefotografiramo geološko karto. Z diapozitivi o geološki zgradbi bi lahko znatno omilili pomanjkanje geoloških kart. Zato pa je najbolj poklican republiški center, v našem primeru Zavod za šolski in poučni film.

Drug važen pokrajinski element je relief. Geografi doživljamo pogosto neuspehe pri fotografiranju zato, ker mislimo, da lahko prikažemo relief in pokrajino vobče samo s pokrajinsko fotografijo, ki prikazuje večji areal. Saj tudi večina negeografov misli, da je zbirka pokrajinskih fotografij, ki upodablja vso pokrajino, že prikaz geografsko pojmovane pokrajine. Šele po številnih neuspehih spoznamo, da je fotografiranje večjih pokrajin tudi tehnično zahtevno, včasih prezahtevno delo, saj zahteva izredno čisto ozračje, kakršno je pri nas le nekaj dni v letu. S filmi malega formata pri tem ne dosežemo zadovoljivih rezultatov. Pokrajinsko fotografijo lahko nadomestimo z več podobami, ki prikazujejo posamične pokrajinske elemente. Strokovno in metodično bi bilo na prvi pogled najbolje, da ne bi prikazali pokrajinskih elementov ločeno, ampak skupaj v naravnem okolju, kjer lahko razločimo in jim lastno povezanost. Toda vedeti moramo, da učenec, posebno na nižji stopnji, ni sposoben fotografije analizirati. Iver so pokrajinske fotografije pogosto drobne, enolične in navadno brez črno-belih ali barvnih kontrastov, ne pritegnejo učenčevega zanimanja.

Namesto da bi prikazali sklop reliefnih oblik, lahko upodobimo samo najbolj tipične oblike, dolino, dol, uvalo, kraško polje, grič itd. Hidrološke razmere lahko ponazarjamo s fotografijo, kako se prebivalci oskrbujejo z vodo. Način oskrbe (vodnjak, cisterna, kal itd.), govori o talni vodi. Lastnosti, posebnosti tekočih voda lahko prikažemo z izrabo vodne sile (Dravo s hidrocentralo, potok v škofjeloških hribih z mlinom ali žago). Vsak pokrajinski prikaz mora vsebovati značilno vegetacijo, posebej gozd, ki ga najlaže prikažemo z barvno fotografijo in to v pozni jeseni, ko zavlada v sicer enolično zelenih gozdnih ploskvah obilica barvnih odtenkov, ki izdajajo posamezne drevesne vrste. Nekaj lastnosti moramo prikazati samo z barvno fotografijo. Na primer prst. Kaj je bolj značilno za dolenjsko pokrajino kot valovito polje z rdečo zemljo? Ali ne spada k fotografiji zelene Gorenjske ravnine tudi beli apniški prod, ki je razgaljen v strugah in vkopih? Izrazne zmožnosti barvnega filma so tudi v geografiji večje. Žal marsikateri geograf ne ve, da fotografiranje s pozitivnim barvnim trakom ni toliko dražje od črno-belega, da ne bi bilo dostopno učnemu osebju. Težave so le s tiskom barvne fotografije, nam pa gre predvsem za diapozitive.

To, kar daje pokrajinam značilno podobo, je tudi posebna razmestitev gozdne in travne površine ter polja. Kaj je bolj značilno za Pohorsko

Podravje kot samotne kmetije, ki so raztresene po gozdnih rebreh? Ali ni za vinorodne gorice značilna razvrstitev vinogradov po višjih sončnih, za gozd pa po osojnih in za travnike po dolinskih močvirnih tleh? Tako kot za študij pokrajine se nam tudi za šolski pripomoček ponuja aerofotografija ali vsaj perspektivno fotografiranje s strmih vzpetin, toda tu so spet iste težave, kot smo jih navedli pri pokrajinski fotografiji vobče. Pomagamo si lahko spet z (upodobitvijo vsake oblike posebej, na primer loga v Krakovskem gozdu, ene samotne kmetije, enega „polja“ v kraškem dolu in tako naprej. %

Naselja nujno spadajo h geografski pokrajini, vendar jih je v nekaterih geografskih prikazih pokrajine preveč, saj jih sestavlja ena sama vrsta naselbinskih fotografij. Naselja bi mogli deliti na taka, ki so važna za vso pokrajino, in na tiste, ki so za naše namene važna samo kot tip. Pri prvih moramo prikazati njihovo značilnost, druga pa fotografiramo samo v toliko, kolikor so tipična glede lege, vaškega tločrta, gradbenega materiala stavb (kamen, opeka, les, slama, ilovica). Hvaležno in potrebno je prikazovanje značilnih stavb, na primer dolenjskega „poda“, kašče pri karavanskih kmetijah, zidanice v goricah, alpske hiše z lesenim balkonom, obokanega vhoda v mediteransko dvorišče, sušilnice za sadje, hmelj itd. Z njimi nakažemo kmetijsko usmerjenost, gradbeni material pa govori o naravnih bogastvih. Vasi naj bodo upodobljene z vaškim zemljiščem vred, ker tako najbolj vidimo njihovo navezanost na zemljo, po poljski parcelaciji lahko sodimo o strukturi naselja itd.

Gospodarstvo lahko nakažemo z značilnimi, deli ali opravili. Ali moremo s čim bolje prikazati gorenjsko kmetijstvo kot s fotografijo oranja krompirja v jeseni s konji, blizu katerih se pase lisasto rjavo-belo govedo? H Pohorju spada voznik lesa, k Slovenskim goricam trgatev grozdja in klopotec itd. Tipična podoba za vedno več vasi je jutranje odhajanje na delo v tovarno ali mesto, s kolesi, avtobusom, vlakom itd. To, da se pri nas preživlja že precej več kot polovica prebivalcev v nekmetijskih poklicih, in da dobijo kmetje okoli ene tretjine dohodkov izven kmetijstva, se mora zrcaliti tudi v prikazovanju gospodarske dejavnosti. Včasih ni najbolje, če industrijo pmazorifruo s tovarnami, ki so si pogosto druga drugi podobne. Večji učinek doseže fotografija enega delavca ali skupine pri izdelovanju glavnega proizvoda. S tem vnesemo v fotografijo tudi nekaj življenja in gibanja, ki pri mladini še posebno poživi interes. Na to psihično lastnost učenca moramo misliti pri vseh fotografijah, vendar ne smemo iti predaleč, tako da bi otrokovo pozornost obrnili od glavnega motiva.

Pri izboru snovi za geografski prikaz bomo včasih zašli v dilemo, kaj naj prikažemo kot tipično. Nešolani ljudje in mladi učenci vedo na primer o Ziljski dolini samo to, da je tam doma rej pod lipo, o Gornji Savinjski dolini, da je tam Igla, o Postojnski kotlini, da je tam slavna kraška

jama, o Pohorju, da je tam vzpenjaca. Ti pojavi za te pokrajine niso tipični. Ali jih naj izpustimo? Po mojem mišljenju jih lahko s pridom prikazemo v širšem okviru. Vzemimo na primer savinjsko Iglo, ki je, če jo pojmuje kot kamenito piramido, prav toliko tipična za Gornjo Savinjsko dolino kot za katerikoli visokogorski apniški svet. Če jo pa prikazemo s sotesko vred, imamo oporo za razlago, da pritiče ime praznini med piramido in skalnim pobočjem, skozi katero so kot skozi šivankino uho hodili Solčavci v Luče in obratno. Zaradi te soteske je imela Solčava pred zgraditvijo ceste ožje vezi čez kopaste planine na Koroško kot s kraji niže ob reki. Tako lahko novo snov navežemo na staro, že prej pridobljeno. Podvomimo pri izbiri snovi tudi v naslednjem, če ne upoštevamo učenčevega znanja. Predavatelj pozna sosednje pokrajine in slovensko poprečje. Zato se mu marsikaj v pokrajini ne bo zdelo vredno fotografirati, saj je tako povsod po Slovenskem. Če pa vemo, da učenec še ne ve, kaj je tipično za alpsko, primorsko, peripanonsko ali slovensko pokrajino vobče, bomo prikazali vse važnejše pokrajinske elemente, povsem navadno hišo osrednjeslovenskega tipa, če je tam pogosta, občji položaj vaškega naselja na meji dveh različnih zemljišč itd. Šele ko učenec spozna glavne poteze posameznih pokrajin, lahko pride do pojma, kaj je pravzaprav obče.

Ko že določimo, katere motive in koliko jih moramo upodobiti, iščemo teoretske in praktične možnosti, da bi nekatere združili na eni fotografiji. Nekoliko motivov res brez škode in s pridom združimo. Na eni sliki lahko prikazemo na primer gozdnato pohorsko globačo in voznika lesa, kraški relief in živino ali njivo v vrtači v ospredju, napisno tablo na cestnem križišču in trg ali značilno hišo naselja itd. Vendar ima to združevanje svoje meje tehnične in metodične narave, ker obilica motivov ina sliki povzroča, da posamezni izgubijo na veljavi in nazornosti. Učenec tudi ni psihično sposoben, da bi dalj časa opazoval eno samo sliko.

Včasih je za negeografe težko razumljivo dejstvo, da vseh geografskih pojavov ne moremo

fotografirati. Kako naj na primer fotografiramo gostoto prebivalstva? Tu se moramo zateči h karti, ki jo narišemo v velikem merilu, prefotografiramo in povečamo na platno. Geografi tudi vemo, da je pokrajina enkratno, zgodovinsko pogojeni rezultat naravnih in družbenih sil, katerih medsebojno razmerje se počasi menja in z njimi vred tudi pokrajina. Zato bomo lahko pri fotografiranju dali važnejše mesto nekaterim činiteljem, ki danes v naravi še niso pomembni, a vemo, da pridobivajo iz dneva v dan na pomembnosti in da bodo kmalu pokrajinsko važni. Nova tovarna se po velikosti poslopij pač ne more kosati z vasjo. Ker pa v njej že najde zaslužka obilo ljudi iz okoliške agrarne okolice, vemo, da se bo začelo preobraževanje vasi in da bodo zaradi nje zgradili nove oeste, nova poslopja. Pri fotografiranju bomo zato dali njeni bodoči vlogi primerno mesto.

Morda bo kdo ugovarjal: to je vse lepo in prav, toda kdo bi mogel ugoditi vsem tem teoretičnim zahtevam? Res je, pri fotografiranju na terenu se moramo marsikdaj odreči načrtu. Praktični uspeh bo vedno daleč od ideala, toda če je ideal višji, bo tudi uspeh večji. Povsem zadovoljen pa ni z idelom noben regionalni geograf, če pa je, je premalo zahteven. Regionalno fotografiranje nas uči potrpljenja, saj ne moremo pričakovati, da bi lahko v enem ali v nekaj mesecih dobro prikazali pokrajino. Mnogo časa izgubimo, preden pokrajino študijsko in praktično spoznamo in preden ugotovimo kdaj, kako in katere motive lahko fotografiramo. Nekaj fotografij zahteva namreč svoj čas, na primer trgateg grozdja, zimski turizem, izdelovanje jsuhe robe pozimi itd. Po mnenju nekega renomiranega fotografa* ima fotograf z eno pokrajino dovolj dela za vse življenje. Morda je to malce pretirano. Najbrže pa je blizu resnice mnenje, da bomo dobili res dobre fotografske prikaze slovenskih pokrajin šele tedaj, kadar bo imela vsaka pokrajina svojega geografa-fotografa.

* Dr. Milan Spurny, Die regionale Landsehaftsphotographie. Die Galerie, zv. 4, 1959.

Jugoslovanski zimskošportni in turistični center

Zvezna komisija za telesno kulturo se je ob posvetovanju s telesnovzgojnimi in turističnimi organizacijami Jugoslavije odločila, da se za sedaj zgradi le en visokogorski zimskošportni in turistični center v državi. V tem centru naj bi vrhunski smučarji trenirali in se pripravljali za mednarodna tekmovanja. Kraj mora nuditi najugodnejše klimatske pogoje za domača in mednarodna zimskošportna srečavanja. Prvi in najvažnejši pogoj, ki ga je zvezna komisija postavila, je

zgodnji nastop zime s primerno snežno odejo. Smučarski tekmovalci morajo pričeti s treningom na isnegu že v oktobru, da bi bili v januarju nared za nastope na belih toriščih doma in na tujem. Trening mora biti sodoben, se pravi, na razpolago jim mora biti svet, ki nudi višinske razlike in oblike za smuk, slalom, skoke in tek na dolge proge.

Republiški forumi v Sloveniji eo se že zedinili in predlagajo, naj se tak center zgradi na Velem